

Ясц. з відносно незначною щільністю популяції. Стан популяції першої рослини — незадовільний, іншої — задовільний. На наш погляд основними факторами, що зумовлюють цей стан, є зривання на букети, витоптування, а головним — викошування і в деяких місцях випасання (сінокіс — основне застосування даних лучних ділянок).

Таким чином, досліджені лучні угіддя характеризуються багатим видовим складом флори. Переважаюча більшість знайдених видів представлені багаторічними трав'янистими рослинами, з кореневищем, прямостоячим стеблом, складними листками, квітками, зібраними в суцвіття, плодом — коробочкою. Поряд з поширеними видами зростають рідкісні види, які потребують подальшого вивчення і знаходження шляхів дієвого збереження.

Література

1. Андреев Н.И. Лицом к лугу // Сельская жизнь. — 1986. — 6 февраля. — № 15. — С. 15 — 16.
2. Иванов В.И. Луговодство — М.: Моск. университет, 1960. — 483 с.
3. Ларін Т.В., Куксін М.В. Луківництво і пасовищне господарство. — К.: Держ. вид. с. г. літ., 1960. — 483 с.

ЧЕРВОНОКНИЖНІ ВИДИ РОСЛИН ОКОЛИЦІ М. ГАДЯЧ

Орлова Л.Д., Коваль О.В.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Ми живемо в епоху науково-технічного прогресу, коли масштаби й темпи розвитку виробництва беззупинно зростають. Сьогодні людина набагато сильніше озброєна зброями й засобами руйнування природного середовища, ніж засобами його захисту, а її технічний потенціал привірюється до геологічної сили Землі. Такі процеси як урбанізація та рекреаційне навантаження, неконтрольований туризм викликають зменшення чисельності та загрозу зникнення багатьох видів біоти, зокрема рослин, в першу чергу з декоративними та лікарськими властивостями. Тому, найголовніше завдання на сьогодні полягає в тому, щоб на основі вивчення біорізноманіття флори і фауни, дати науково обґрунтовані рекомендації щодо охорони природи та відтворення природних багатств [2,3].

Метою нашої роботи було вивчення червонокнижних рослин околиць міста Гадяч, які є невід'ємною частиною різних біогеоценозів. Окрім того, що вони надають їм гарного, естетичного, мальовничого вигляду, вони є обов'язковими їх компонентами. Зникнення досліджуваних рослин призводить до порушення цілісності системи. Нами виявлено чотири види, які занесені до Червоної книги України та простежена динаміка чисельності їх популяцій. Рослини, за якими велися спостереження, це пухирник звичайний (*Utricularia vulgaris* L.), пухирник малий (*Utricularia minor* L.), косарики тонкі (*Gladiolus tenuis* Bieb.) та зозулинець болотний (*Orchis palustris* Jacg.).

Косарики тонкі. Родина півникові — Iridaceae. Входить у групу рідкісних понтично-туринських видів з декоративними властивостями [1]. Багаторічна бульбоцибулинна рослина, заввишки 30 — 80 см. Росте на солонцюватих і заболочених луках, лісових галявинах, узліссях, по

периферії боліт у заплавах річок. Косарики мають два розвинених стеблових листка і один верхній, зменшений, часто лусковидний листочок. Квітки крупні, правильні, зібрані в небагатоквіткові суцвіття, рідко одиночні і оточені покривалом з трав'янистих приквітників, які по краях широко плівчасті. Оцвітина складається з шести пелюстковидних листочків, звужених в основі в нігтик. Суцвіття одностороннє з рожево-фіолетовими квітками. Квітує у другій половині травня до серпня місяця. Плід — багатонасіннева коробочка. Насіння грушоподібне, безкриле. Основні причини зникнення — викошування, надмірне випасання, розорювання лучних ділянок, збирання на букети. Зміна чисельності популяції: 2004 рік 6 — 7 рослин на м² ; 2005 рік — 5 — 6; 2006 рік — спостерігалися лише поодинокі екземпляри.

Зозулинець болотний. Родина зозулинцеві — Orchidaceae. Рідкісний європейсько-середземноморсько-передньозахідський вид [1]. Зростає на солонцюватих ґрунтах галявин, узліссях, у заплавах річок Псел, Ворскла, Сула, Коломак. На заплавах луках утворює місцями чисельні популяції. Зозулинець — це багаторічна бульбоцибулева рослина, 35 — 85 см заввишки. Листки лінійно-мечовидні, жолобчасті, звужені до верхівки. Приквітки зелені, по краях широко плівчасті. Пурпурово-фіолетові квітки зібрані в пухке двобічне суцвіття. Цвіте: травень — серпень. Найбільш шкідливі антропогенні впливи: осушування вологих екоотопів, надмірний випас худоби, викошування, збір на букети та викопування бульб як лікарської сировини. Динаміка чисельності популяції зозулинця в околицях м. Гадяч така: 2004 рік 3-4 рослини на м²; 2005 рік — 2-3; 2006 рік — одиничні рослини.

Пухирник звичайний та пухирник малий. Родина пухирникові — Lentibulariaceae. Належать до представників вразливих і рідкісних голарктичних видів [1]. Пухирник звичайний — водяна багаторічна рослина з плаваючими на поверхні води стеблами довжиною 40-80см. Листки багаторазово перисторозсічені на тонкі колосовидні війчасті дольки. Комахоїдна рослина, не має коренів. Віночок золотисто-жовтий, з дволопатевою верхньою і трилопатевою нижньою губою, з оранжевими смугами на виступах нижньої губи і буровато-червоним шпорцем. Квітує в червні — вересні. Плід — куляста багатонасінна коробочка. Розмножується вегетативно. Пухирці — листя — це ловильні апарати. На їх стінках є утвори, що виділяють травний сік. Пухирник малий має трійчасто розділені листки, дольки їх повторно дворозділені на ниткоподібні гладкі дольки з маленькими косойцевидними пухирцями (іноді їх немає). Квітки дрібні, по 2-7; віночок 6-8 мм завдовжки, блідо-жовтий, з бурочервоними смугами на нижній губі. Багаторічна рослина, довжиною 5 — 25 см. Квітує в червні-серпні. Основні фактори зникнення — осушення і забруднення водойм. Густина популяції пухирника звичайного становить 6-8 рослин на м², а пухирника малого — 5-7 рослин на м². Спостереження, за динамікою їх чисельності упродовж 2004 — 2006 років, виявило тенденцію до збільшення щільності популяції цих видів.

Для того, щоб зберегти вивчені види, ми встановили контроль за станом їх популяцій, детально дослідили їх кількісний склад на досліджуваній території. Окрім того, потрібно в закладах освіти серед учнівської молоді та серед населення постійно проводити пропагандистську роботу, щоб ці рослини не зривали на букети, не викопували з лікарською метою. Необхідно обмежити у цих місцях господарську діяльність людини (випасання, сінокосіння, створення доріг тощо).

Література

1. Байрак. О.М., Стецюк Н.О. Атлас рідкісних рослин Полтавщини. Полтава: Верстка, 2005. — 248 с.
2. Заповідна краса Полтавщини. — Полтава: ІВА «Астрєя», 1996. — 188 с.
3. Збережи, де стоїш, де живеш. По сторінкам Червоної книги Полтавщини / Байрак О.М., Самородов В.М., Стецюк Н.О. та ін. — Полтава: Верстка, 1998. — 205 с.

БІОЕКОЛОГІЯ ЛУЧНИХ РОСЛИН НА ДІЛЯНКАХ ЗА УЧАСТЮ КОСАРИКІВ ТОНКИХ

Орлова Л.Д., Левченко Ю.П.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Охорона рослинного світу є однією з найбільш актуальних проблем, яку повинно вирішувати людство. У наш час природний рослинний покрив відчуває на собі все більший вплив людини, все більше відступає під натиском цивілізації. Площі, які зайняті природною флорою бездумно зменшуються. Зникають або стають рідкісними все більше видів рослин. Одним із таких видів рослин, чисельність якого зменшується з кожним роком є косарик тонкий (*Gladiolus tenuis* Bied) [1].

Косарик тонкий можна побачити в червні місяці на вологих заплавах лука або лісових галявинах, узліссях по великих і середніх річках. Ця рослина нагадує садові гладіолуси, але має суттєву перевагу над культурними родичами: не потребує викопування восени бульбоцибулини, добре переносять промерзання ґрунту [3].

Косарик представляють собою багаторічні, бульбоцибулинні, трав'янисті рослини висотою 35-85 см. Стебло пряmostояче з трьома листками, з них верхній листок у вигляді піхви із недорозвиненою пластинкою. На верхівці стебла утворюється суцвіття завійка, що складається з 3-6 квіток пурпурово-фіолетового забарвлення. Квітує у травні-червні. Плід — коробочка обернено-яйцеподібна з насінням грушовидної форми без крил [3].

Дані рослини мають високі декоративні якості, що й призводить до їх масового зривання на букети, викопування. Численність виду скорочується також через викошування луків, випасання худоби. Косарик тонкий-червонокнижний вид і на території Полтавщини охороняється в регіонально-ландшафтному парку "Нижньоворсклянський", в ландшафтних ("Садочки", "Лизняна балка", "Пісоцько-Коньове"), ботанічних ("Глибочанський", "Урочище Котове") та гідрологічних ("Рогозів куточок") заказниках [1]. І для того, щоб краще вивчити поширення та умови зростання косариків тонких нами визначена їх участь у травостоях, біоморфологічні та екологічні особливості рослин ділянок де зростають косарик тонкий. Для даного дослідження встановлювалась видова насиченість фітоценозу та проективне покриття на ділянках розміром 1 м x 1 м.

Згідно одержаних результатів кількість косариків на ділянках становить 65%, а найменша — 10%. Найчастіше дні рослини зустрічаються зі злаками, зокрема, кострицею борознистою, тонконогом лучним,